

40. Še druge posebnosti kranjskega šolstva.

Na Kranjskem se ne spoštujejo učitelji tako, kakor zaslužijo. — Nekateri pravijo: „Mi jih ne spoštujemo, ker se ne vedejo vsi tako, kakor bi želeli.“ Kajpada; kranjski učitelji naj bi se ozirali na vsako željo. Ravno tisti, ki tako govorijo, se često najmanj ozirajo na želje drugih. Učitelji že dobro vedo, kaj je prav, ali kaj ni prav; a drugi ljudje dostikrat ne vedo tega. Ali se morda drugi stanovi vedno obnašajo tako kakor bi bilo želeli? Ali so drugi stanovi res brez grehov? Ali niso ti klevetniki učiteljstva največ sami največji grešniki? Ako bi se nanje zmetalo toliko kamnja, kakor se ga na učiteljstvo, v kratkem bi bila polovica kranjskih buč razbita. Seve, kadar je treba dokazov za kak zločin učiteljstva, takrat se navadno potulijo ti klevetniki tako, kakor so se tisti svetopisemski Hebrejci, kojim je dejal Kristus: Kdor je z vas brez greha, pa vrzi prvi kamen na to žensko!

Drugim na Kranjskem so učitelji zopet premalo učeni. Ti pa dostikrat še manj vedo nego učitelji. Kaj že pravi nemški pregovor? „Dummheit und Stolz wachsen auf einem Holz.“ Če je res komu naobrazba učiteljska premala, naj se poteguje na vse kriplje, da se podeli vsakemu učitelju prilika, da se bolj izobrazí. S samim čenčanjem se ne bode doseglo nič.

Resnica je pa ta: Učiteljstvo na Kranjskem se spoštuje zato premalo, ker ima ta stan premalo postavno zajamčenih pravic, in pa zato, ker ima premalo plače. Na Kranjskem je tisti mož, ki ima pod palcem groš. To je vse. Zato bi ne bilo nič preveč, ako bi se dale kranjskim učiteljem take plače, kakoršne imajo državni uradniki od enajstega do devetega razreda. Ali morda misli kdo, da se bodo potem učitelji kar zadušili v bogastvu? Saj se še tudi noben državni uradnik ni.

Na Kranjskem pride na enega učitelja po 90 učenec. — To je jako mnogo. Samo na Primorskem, v Galiciji in Bukovini jih pride še več. To se pravi vendar: trpinčiti učitelje, trpinčiti otroke; to se pravi: delati z vso silo na to, da bi se otroci ne naučili ničesa. To se pravi: hoteti dokazati, da pouk v sedanji šoli ni za nič, da sedanja šola še te malenkostne svote ni vredna, koja se potrosi na leto za-njo, in še marsikaj drugega. — In pri vsem tem so mnogi kranjski učitelji celo vzorni.

Kar se pa tiče stroškov za kranjske šole, o teh naj bi pa raje molčali ljudje. Vsak šolar stane Kranjsko deželo na leto celih sedem goldinarjev. Samo v Galiciji in Bukovini stane manj, namreč šest goldinarjev. Ti deželi sta seve vzorni vsem onim, ki se na vse kriplje upirajo višim učiteljskim plačam. Zakaj si neki ne jemlje v izgled Dolnje Avstrije, kjer se potrosi za vsakega šolarja na leto po 20 gld.?

Na Kranjskem pridejo na 100 km² po tri šole. — To je zopet prav posebna posebnost kranjskega šolstva. V tem obziru naj bi se Kranjci zopet ozrli malo čez meje in videli bi, da pride na Češkem, Moravskem in v Šleziji na 100 km² celih deset šol.

Zato je pa med kranjskim prebivalstvom 33 odstotkov analfabetov, t. j. taci, ki ne znajo niti čitati niti pisati; na Češkem pa le nekaj čez pet odstotkov.

Tako cvete naše ljubo kranjsko šolstvo. Zdaj pa le recimo brez vsega strahu: Mi smo mi! (Dalje prih.)

Književnost in umetnost.

Ustaveznanstvo. Izdalo in založilo „Slovensko učiteljsko društvo v Ljubljani“ v proslavo petdesetletnice slavnega vladanja Nj. cesarskega in kraljevega Apostolskega Veličanstva cesarja **Franca Jožefa I.** Spisal Fran Orožen, profesor na ces. kr. učiteljskišči v Ljubljani. Z 51 slikami državnih in deželnih grbov, redov in odlikovanj. Mehko vezana knjiga stane 1 gld. V Ljubljani. Natisnila Rud. Miličeva tiskarna 1899. — Brez te knjige bi ne smela biti nobena šola in sicer ne samo zaradi nje lepe vsebine, ampak tudi zaradi krasnih slik državnih in deželnih grbov, redov in odlikovanj. Take knjige še nimamo Slovenci, zato jo prav toplo priporočamo. Slike državnih in deželnih grbov, redov in odlikovanj stanejo „Slovensko učiteljsko društvo“ mnogo novcev, zato pričakujemo, da bodo šolska vodstva pridno segala po nji. Po pošti velja knjiga 5 kr. več.

Vestnik.

Nadvojvoda Ernest †. Dne 4. mal. travna zjutraj je umrl v Arku nadvojvoda Ernest. Pokojnik je bil rojen leta 1824. v Milanu. Leta 1859. je bil zapovednik konjskega voja, pozneje vojni zapovednik v Ljubljani. Leta 1866. se je udeležil bitke pri Kraljevem Gradcu in bil potem vojni zapovednik v Gradcu. Leta 1868. je zapustil vojaško službo in se je umaknil v privatno življenje.

Cesarja Franca Jožefa I. jubilejska ustanova za učiteljske sirote na Kranjskem: Gosp. Klinar Franc, učitelj v Hrušici pri Ljubljani, 1 gld.

Učiteljski konvikt: G. Rudolf Piš, učitelj v Cerknici, na knj. kr. podr. št. 20. 6-20 gld.; gdč. Ivanka Velepich, učiteljica v Št. Petru na Krasu, na knj. kr. podr. št. 146. 7-20 gld.

Umrl je g. Koželj Jakob, učitelj v Dvoru pri Žužemberku. N. v m. p.!

Upravni odbor „Zaveze slovenskih učiteljskih društev“ je sklenil v seji dne 3. t. m., da bo razširil delokrog „Zavezi“ ter je prekrstil v „Zavezo avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev po Dalmaciji, Koroškem, Kranjskem, Primorskem in Štajerskem“. Nova pravila, ki jih je sestavil direktorij, je upravni odbor odobril ter sklenil, da bo letošnja glavna skupščina „Zaveze“ dne 7., 8., 9. in 10. kimovca v Gorici.

Spomini na cesarico Elizabeto. Dr. Christomanus objavlja v „N. F. P.“ novo vrsto spominov o blagopojni cesarici Elizabeti, po katerih posnemamo naslednje:

O nekem čitanju povestij Dostojevskega je govorila cesarica tudi o ženskem vprašanju in je rekla: „Ženske naj bodo svobodne! One so često vredneje tega, nego pa možki. Manj ko se učijo, toliko vredneje so, kajti potem vedo vse same iz sebe.“

Nekdaj je prišel cesar k cesarici, ko se je ravno česala. Christomanus se je hotel odstraniti, toda cesar mu je namignil, naj ostane. Cesarica je pričela govoriti s cesarjem o politiki. Cesar je bil zelo resen in cesarica je skušala, da bi ga vdobrovoljila, kar se ji je posrečilo končno. Ko je cesar odšel, je rekla cesarica: „Sedaj sem politikovala z cesarjem. Rada bi pomagala, toda čutim malo spoštovanja do politike in jo smatram ne vredno zanimanja. Ministri so samo za to, da padajo in da potem prihajajo zopet drugi.“ Potem je rekla čudnim glasom, ki se je slišal kakor notranje smehljanje: „Politiki menijo, da vodijo dogodke, a isti jih presenečajo vedno. Vse, kar se zgodi, se dogaja samo ob sebi in z naravno silo; diplomatje konstatirajo samo dejstva.“

Christomanus navaja potem nekaj izrekov cesarice: „Večina ljudij je nesrečnih, ker so v nasprotstvu z notranjo neobhodnostjo. — Kdor ne more biti srečen kakor si želi sam, mu ne preostaja drugega, nego da ljubi svojo